

Nádasdy Ádám

RÉSZLETEK EGY ÚJ „RÓMEÓ ÉS JÚLIA”- FORDÍTÁSBÓL

Nemrég készültem el Shakespeare RÓMEÓ ÉS JÚLIA-jának új fordításával, melyből itt három részletet mutatok be: Mercutio monológját Máb királynőről és az álmokról, Rómeó és Júlia első párbeszédét megismerkedésükkor, valamint második beszélgetésüket ugyanaznap éjjel.

Ebben a darabban Shakespeare háromféle szövegformát használ: leggyakoribb a rímtelen jambus („blank verse”), de bőven van rímes jambus („heroic couplet”), valamint vannak prózai részek. Ezt a hármasságot megtartottam, hiszen a háromféle formával a szerző nyilván háromféle hangulatot, szereplőtípust, drámai helyzetet kívánt jellemezni. A verses részekben a jambust a magam füle szerint értelmeztem, s ebben némileg eltérek a magyar verselési hagyománytól. Az én hallásom, ritmusérzésem a jambust „nyugat-európai” módon fogja föl, azaz a jambus általános alapképletét – a „könnyű-nehéz-könnyű-nehéz...” szótagváltakozást – én elsősorban hangsúlytalan és hangsúlyos szótagok váltakozásának tekintem. Egy-egy jól elhelyezett hangsúly mintegy kijelöli a sor vagy a sorrész ritmusát. Figyeljük meg alább a Máb-monológ 50–52. sorában a *valamit, hazudik, tagadja* szavakat: mindegyik rövid szótaggal kezdődik, én mégis nehéznek „adom el”, azon az alapon, hogy erős hangsúly esik rájuk: *valamit, hazudik, tagadja*. A színész is természetesen ide fogja tenni a hangsúlyt, s így a hallgatóban – reményeim szerint – kellőképp megszületik a jambusérzés a kérdéses sor hallatán. A magyar verselési hagyomány ismerte és engedte a hangsúly illetén érvényesítését, ám ezt ilyen mennyiségben túlzásnak tekintette volna, mert (a klasszikus ókori mintákat követve) elsősorban rövid és hosszú szótagok váltakozásaként fogta föl a jambust.

A kiejtés, különösen a hangok hosszúsága-rövidsége tekintetében nem a Tudományos Akadémia normáit követtem, hanem a saját beszédszokásomat. Úgy vélem, verselő ember – bármely évtizedben vagy évszázadban dolgozik is – nem tehet mást. Megette a fene, ha a költők nyelvhasználatukban valamilyen akadémiai normát követnek: az mindig a kultúra hanyatlását, az illető irodalom kiüresedését jelzi. Én például rövid hangot ejtek a következő szavak dőlt betűs helyén: *kíván* (kiván), *gyűrű*, (gyűrű), *áhitó* (áhitó), *menyország* (menyország), *tűnik* (tünik). Ezt a sorok utolsó jambusában írásban is jelzem, hogy a színésznek sugalmazzam, mintegy lekottázom az általam elképzelt kiejtést, tehát pl. *áhitó*. Mindez természetes, csak azért hozom szóba, mert a hazai köznevelés nyelvi konzervativizmusa miatt sokan azt hiszik, hogy például a *kíván* szó „valójában hosszú *i*-vel van”, csak legföljebb egyesek (vagy akár a többség) röviddel mondják. Nem; a *kíván* helyesírású szó rövid *i*-vel van annak, aki röviddel mondja, hosszúval annak, aki hosszúval, s verstani szempontból mellékes a konvenció, mellyel (az Akadémia javaslatát követve) e szót le szoktuk írni.

A szóhasználatban, nyelvtanban igyekeztem csakis mai eszközöket használni, mert Shakespeare is így írt: általában nem használt régiességeket a maga korának nyelvéhez képest, vagy ha igen, azt szándékosan tette, stílárís eszköznek használva az archaizmust (ilyenkor persze ezt a fordításban is igyekeztem visszaadni). A Máb-monológ-

ban és a megismerkedési szonettben irodalmibb nyelvet adok, mint a darab más helyein, például *mely, ki* (= aki), *orrát* (= az orrát), *ágál, nemzette, üdvöt áhító*. Az itt közölt, eléggé költői hangszerelésű részekben nem tudtam elkerülni az *éj* szót, holott már egyáltalán nem használjuk, de az *éjszaka* sajnos túl hosszú (és az *éj*nek persze van egy „poétikus” jelzőfunkciója, hangulatfestő hatása, ami nem baj egy ilyen darabnál).

A RÓMEÓ-ból már több magyar fordítás készült, ezek közül három tekinthető hatásában jelentősnek: Szász Károly (1871), Kosztolányi Dezső (1930), illetve Mészöly Dezső (1953) munkája. (Említsük meg, hogy a Máb-monológot Arany János is lefordította.) Szász nyelve már a maga idejében is régies volt, s ma végképpen az. Ám a huszadik század derekán készült fordításokban is találunk olyan fordulatokat, mint *adsza hát, éh* (= éhes), *ehol, loppal* (= lopva), *kincseért* (= kincséért), *jöszte, lehed* (= leheleted), *ennen* (= saját), *ez átok* (= ez az átok), *dús* (= gazdag), *véle, -tül* (= -től), *hadakoz* stb. Ezeket kerültem, mivel a mai fül számára már erős archaizmusok. Használatukat ott látnám indokoltnak, ahol az eredetiben is archaizmus van (vagyis e darabban szinte sehol). De kényesen ügyeltem az olyan szavak használatára is, mint az *ifjú*, mely a természetes beszédből már kikopott, ezért csak olyan kifejezésekben éltem vele, melyek valamiért stilizáltak, nem mindennapiak, mint *az ifjú gróf, az ifjú férj, ifjú vére*, vagy Capulet meg Lőrinc barát szónoklataiban; de *fiatalt* írtam a természetesebb beszédhelyzetekben, például amikor anya a lányának arról beszél, hogy ilyen fiatalon is lehet már szülni.

Mindezek eredményeképpen nem volt könnyű dolgom, hiszen túlzottan „előremenekülni” sem akartam, nem akartam a legújabb szó- vagy nyelvkincs nagyon friss termékeit beleszőni a szövegbe (tehát olyanokat, mint *bedühödik, ne nézz hülyének, lepusztult*), mert ehhez meg túl konzervatív vagyok. Így aztán saját mozgásteremet jócskán beszűkítettem, a szereplőket (nyelvi értelemben) egyfajta semleges természetességgel igyekeztem beszéltetni. Itt most csak a nyelvről beszélek, tehát nem arról, hogy *mit* mondanak (abban Shakespeare-re hagyatkoztam, ha furcsát írt, én is furcsát írtam), hanem, hogy *hogyan* mondják. Ez annál is érdekesebb volt ebben a darabban, mert itt egy ízig-vérig polgári világot kellett megjeleníteni: nem királyok, ókori hősök vagy erdei manók világát, hanem rendes városi embereket, ahol van gazdag és szegény, művelt és műveletlen, fiatal és öreg, de alapvetően mindenki lakosság. (Ebből egyedül a Herceg szövegei lógnak ki, ő afféle konvencionális mesealak, nem is igazán szereplője a drámának.)

Sajátos dolog a magyar igényes fordítói gyakorlatban az idegen szavak ügye. Idegen szón most az olyan szavakat értem, melyeket a mai magyar fül idegennek, azaz jövevényszónak érez, például *probléma, reális, korrupció, irritál*. Ezeket hagyománytiszteltből kerültem, mert így tanultam elődeimtől, de közben nem volt tiszta a lelkiismeretem, hiszen ezek nagyon is szerves részei a mai magyar nyelvnek. Ráadásul Shakespeare a maga idejének legnagyobb idegenszó-importőre volt, dúskált a (nemritkán sznobos vagy tudálékos) latin–francia szavakban, s a nagy OXFORD ENGLISH DICTIONARY számos jövevényszó első angol nyelvbeli előfordulását éppen Shakespeare-ben jelöli meg. Mint Heltai, Molnár vagy Szép Ernő a magyarba, úgy öntötte az idegen szavakat az angolba, divat is volt ez akkoriban. Igen ám, csakhogy a magyar fordítói hagyomány, különösen a klasszikus irodalmi szövegekben (s mi az, ha nem a RÓMEÓ ÉS JÚLIA?) mindig tartózkodott ettől, s emiatt a színpadravítelük sok néző számára stílusterést, sőt komikus hatást válthat ki. Nem mertem komoly jelenetben olyat leírni, hogy „Milyen szimpatikus fiú”, vagy „Itt csak egy drasztikus megoldás segít”, mert a magyar néző Shakespeare-elvárásait ez túlzottan fölforgatta volna. Talán egy-két generáció

múlva (íme: Shakespeare-fordításban ehelyett „nemzedéket” írnék!...) már ez is lehet: itt megint konzervatív voltam. Egy-két helyen, főleg az ironikus vagy komikus részekben meg az alsóbb osztálybeli szereplők beszédében azért megengedtem magamnak ilyesmit: Mercutio „herpesz”-ről beszél a Máb-monológban, Rómeó azt mondja: „*Ez túl fantasztikus, hogy igaz legyen.*” Másutt Benvolio azt mondja: „*Ez túl van dimenzió-nálva*”, Péter (a vicces szolga) meg azt, hogy „*fortisszimó*” – de kevés ilyet csináltam.

A sorokat általában tiszteltem: amit Shakespeare egy sorba írt, azt én is egy sorba igyekeztem beszorítani. Ha nem fért bele minden, akkor inkább elhagytam valamit. Úgy vélem, annak mérlegelése, hogy egy verses (tehát zárt szótagszámú) szövegben mit kell elhagyni és mit megtartani, a fordító egyik legkényesebb és legizgalmasabb feladata. Csak igen ritkán döntöttem a tartalom javára és a sorkeret rovására, azaz-hogy sorokat toldjak be azért, hogy mindent el tudjak mondani. Ezt tettem például a Máb-monológ 71–73. soránál, valamint az erkélyjelenet 156–157. soránál, ahol Shakespeare pompás tömörségét feláldoztam az érthetőség kedvéért.

A Máb-monológ

(I. felvonás, 4. szín, 50–103. sor)

A baráti társaság (Rómeó, Mercutio, Benvolio és más fiúk) véletlenül megtudták, hogy Capuletéknél álarcosbál van, s elhatározták, hogy hívatlanul odamennek. Útban a helyszín felé Rómeó közli: rossz előérzetei vannak. Mercutio ezzel a hosszú monológgal válaszol, ami a dramaturgiát ugyan nem viszi előre, de a szereplőket és a darab hangulatát segít felfesteni, különösen Mercutio nyugtalan, szarkasztikus, keserű lelkét, mely mintegy Rómeó rosszabb (s így érdekesebb?) fele. Léte, jelenléte zavarja Rómeót; bármilyen jó barátok, Mercutiónak félre kell állnia, s Rómeó éppen az ő halálától kezdve (sőt éppen annak révén) válik felnőtté. A monológban Mercutio szájába adtam a kevésbé irodalmi *herpesz*, *sikerdíj*, *kenőpénz* szavakat, de erre részben az eredeti is feljogosít, meg aztán szerettem volna stílusát karcossá, sőt enyhén kellemetlenné tenni.

Máb királynő, azaz Queen Mab az ír-kelta babonavilág meglehetősen kevésbé ismert alakja. Megjegyzendő, hogy a „Mab” nevet gyakran lotyókra használták, ráadásul a *queen* ’királynő’ hasonlóan hangzott, mint a régies *quean* ’nőszemély, lotyó’. Olyasféle áthallást eredményezhetett tehát, mint a mai magyarban a „madám”, melyet finom hölgyekre és bordélyosnőkre egyaránt használunk. A 68–69. sor azt a tréfás mondást bontja ki, hogy a lusta lányok ujjáiból kukacok kelnek ki. A 80. sorban az „*adó-malac*” arra utal, hogy a papnak minden terményből és szaporulatból, így a disznó el-léséből is járt egy tized (egyházi adó, „dézma”). Arany János Máb-fordításában „*dézma-süldő*”-nek (pontosabban „*dézma-süldő*”-nek) nevezi; ez akkoriban nyilván közérthető volt – ma, megvallom, még az én „*adó-malac*”-om érthetőségében sem vagyok biztos.

RÓMEÓ	Álmodtam valamit.	
MERCUTIO	Én is!	
RÓMEÓ	Te mit?	50
MERCUTIO	Hogy aki álmodik, az hazudik.	
RÓMEÓ	Ha tagadja, hogy mind valóra válhat!	
MERCUTIO	Ó, akkor Máb királynő járt ma nálad!	
	A bába-tündér, aki álmainkat segít világra hozni! Oly picurka, mint vésett kő a bíró gyűrűsujján; pöttöm parányok húzzák kocsiját	55

	az alvó ember orrának hegyén. A hintaja egy üres mogyoró, mit mókus vésett, kukac bácsi fúrt:	60
	ők gyártják régtől a tündérkocsit. A küllők: szitakötők lábai, a kocsitető: néhány szöcskeszárny, a gyeplő finom pókháló-fonat, a kantár vízbe mártott holdsugár,	65
	az ostor ökörnyál, nyele tücsökcsont. Egy szürke ruhás szúnyog a kocsis, akkora sincsen, mint a görbe pondró, mely lusta lányok ujjában terem.	70
	Így vágtat éjjelente át meg át a szerelmesek agyán, s álmaik rögtön a szerelem körül forognak;	71/a
	az udvaroncok térdén, s ők azonnal térdhajtást álmodnak, pukedlizést;	72/a
	az ügyvédek kezén, s már szinte fogják az álombéli sikerdíjukat;	73/a
	a hölgyek ajkán, s álmuk csupa csók (bár Máb gyakran herpesszel gyötri őket, ha szájuk édességtől rossz szagú).	75
	Egyszer egy bíró orrán vágtat át, s az máris kenőpénzről álmodik; másszor egy papnak csiklandozza orrát az adó-malac farkának hegyével,	80
	s az jobb állásba álmodja magát. Másszor egy katona nyakán robog, ki álmában már torkokat nyiszál, falat tör, cselet vet, spanyol karddal ágál, majd feneketlen áldomást iszik;	85
	aztán dobsót hall, erre fölriad, ijedten elszentségel egy fohászt, s alszik tovább. – Ó az a Máb királynő, aki a lósörényt éjjel befonja, a lompos haját csomókba sűti,	90
	s ha kibogozzuk, abból baj lehet. Ő a lidérc, ki teherként nyomódik a hanyatt alvó lányra; így tanítja a viselendőket jól elviselni. Ő az, aki...	
RÓMEÓ	Elég, Mercutio, elég!	95
	A semmiről beszélsz!	
MERCUTIO	Az álmainkról, melyek a tétlen agy szülöttei, az üres képzelet nemzette őket: ez híg anyagú, mint a levegő,	

s a szélnél is szeszélyesebb, mely egyszer
Észak fagyos keblének udvarol,
majd mérgesen hátat fordít neki,
és elszelel a langyos Dél felé.

A megismerkedési szonett

(I. felvonás, 5. szín, 92–109. sor)

A fiatalok első párbeszéde kifogástalan szonett formájában van megírva (92–105. sor). Shakespeare egyfelől nyilván a zeneiség, az édesség netovábbját kívánta ábrázolni (mint egyfajta nyelvi oázist a kavargó és ellenséges elemektől sem mentes Capulet-bál kellős közepén), másfelől az öntudatlanul és azonnal megtalált harmóniát. De emellett azt gondolom, hogy szerzőnk a beszélgetést kezdeményező Rómeó idealizált, divatos könyvekből tanult szerelemfölfogását is jellemezni kívánta. Rómeó a szerelem terén egyelőre elméleti szakember, afféle széplélek. Most váratlanul meglátja Júliát, s tüstént félreteszi addig istenített (de meg nem kapott) szerelmét, egy bizonyos Rozalint. Érti, hogy itt most valami egészen másról van szó, hogy valami elemi és ösztön-szintű dolog tör rá: oda is lép a lányhoz, férfiasan, veszélyekkel dacolva, ám amikor kinyitja a száját, mégiscsak egy szonett első szakasza jön ki belőle. Az egészen más temperamentumú Júlia igazi női ösztönnel megérzi: ha ennek a fiúnak szonett kell, hát legyen szonett, s belemegy a játékba, visszaválaszol a következő négy sorossal. Ettől kezdve szinte soronként kapkodják egymás szájából a szöveget, s a szonett csókkal végződik. Az első, kerek szonett után újabb szonettet kezdenek, ám annak negyedik sora után a Dajka megszakítja párbeszédüket. A 109. sorban Júlia válasza ravaszul többértelmű: „*You kiss by th' book.*” Nyersfordításban: „Maga (a) könyv szerint csókol.” Ezt fordíthatjuk úgy, hogy „kiválóan, mesterfokon” – de valahogy egy jó csók után nem ezzel szoktuk elismerésünket kifejezni. A mondatban az is benne van, hogy „hibátlanul, precízen, főrshiftosan, mintha könyvből olvasná”, ami azért már enyhe (vagy nem is olyan enyhe) iróniát visz a bókba. Hiszen például a jó táncos sem az, aki a táncot könyvből leírta centiméterre betartja. Nem tudom, hogy az én megoldásom („*Úgy csókolsz, mint a könyvben!*”) meggyőző-e – ne feledjük, közben a rímet és a szótagszámot is be kell tartani! –, de valahogy ki akartam fejezni, hogy Júlia már itt szembesül azzal, hogy a fiú kissé „elméleti” karakter, aki mintha magát az életet is illemtani, udvarlási vagy költészeti kézikönyvből tanulta volna.

A 94. sorban a „*zarándok*” szóhoz hozzá szokták fűzni, hogy föltehetőleg Shakespeare is tudta, hogy a Rómeó név jelentése „Rómát járt zarándok” (olasz *roméo*). A színházi hagyomány szerint Rómeó zarándokjelmezben van. A 98. sorbeli „szent” játékosan egy templomi szoborra érthető, melyhez Rómeó tiszteletlenül hozzáér, de amely nem veszi rossz néven a „hívó” túlbuzgóságát.

RÓMEÓ	(<i>megfogja Júlia kezét</i>) Ha méltatlan kezemmel meggyalázok egy szentélyt, szép nyugalmát háborítva, a két ajkam, két piruló zarándok, e durvaságot csókkal elsimítja.	95
JÚLIA	Jó zarándok, ne bántsod a kezedet, hisz jámborság mozgatja, semmi más. A szentet hívó kéz érinti meg, s a zarándokok csókja: kézfogás.	
RÓMEÓ	S vajon a szenteknek nincs ajka, szája?	100

JÚLIA Van, zarándok; csak imára való.
 RÓMEÓ Engedd, szép szent, hogy most ajkam csinálja,
 mit eddig kezem, üdvöt áhító.
 JúLIA A szent nem mozdul – bár nem szívtelen.
 RÓMEÓ Ne mozdulj hát, s imám bevégezem. (*Megcsókolja.*) 105
 Ajkam bűnét elvette ez az áldás.
 JúLIA A bűn átugrik szájról szájra könnyen.
 RÓMEÓ Bűn, tőlem hozzád? Mily édes kihágás!
 Most add vissza. (*Megint megcsókolja.*)
 JúLIA Úgy csókolsz, mint a könyvben!

Az erkélyjelenet

(*II. felvonás, 2. színp, 2–193. sor*)

A bál után Rómeó kinyomozza, hol van Júlia ablaka és hogy lehet a kerten át megközelíteni. Júlia váratlanul megjelenik fönt, és – az ott bujkáló Rómeót észre sem véve – hangosan kiönti szívét. Rómeó előlép, s innen indul a szerelmi jelenet, melyet hagyományosan „erkélyjelenetnek” nevezünk, bár a Shakespeare kori kiadásokban erkélyről szó sincs. Figyeljük meg, hogy általában Júlia a józanabb, gyakorlatiasabb, Rómeó még mindig a fantáziáit akarja megvalósítani, nem egy hús-vér nővel való kapcsolatát sínre tenni.

A 7. sorban a „*ne légy a szolgálója*” a korabeli rutinköltészet konvencionális utalása: ne a sápadt, szűz Holdat (azaz Dianát) szolgálj, ne maradj szűz. A 8–9. sorban a „*zöldes-vérszegény*” egyrészt a vérszegénységre mint hagyományos betegségre utal (mely főleg fiatal nőket érintett), másrészt a Hold zöldes-ezüstös színére, harmadszor arra, hogy zöldből és fehérből összevarrt ruhát csak az udvari bolondok viseltek. Mármost aki Dianára felesküszik, az mintegy rendjének tagjává („apácájává”) válik, és színeit (s egyben a vérszegény szüzességet) mint egyenruhát viseli. Ha Júlia hallaná, azt mondaná: „*You speak by th’ book.*”

A darab leghíresebb sora, a 33. az eredetiben: „*O Romeo, Romeo, wherefore art thou Romeo?*” Szász Károly megoldását vettem át én is. Jegyezzük meg, hogy Juliának per sze nem Rómeó keresztnevét, hanem családi nevét, a Montague-t kellene fájlania (mint alább teszi is).

Júlia sem műveletlen (sőt, ő inkább hoz konkrétumokat). A 92–93. sor idézet Ovidiustól (A SZERELEM MŰVÉSZETE I. 633.), míg a 161. sorban említett Echo (Ekhó) görög mitológiai nőalak, aki reménytelen szerelmében elsorvadt, s csak a hangja maradt meg. Barlangokban élt, ott feleltetett az embereknek (innen a visszhang neve).

*Júlia megjelenik fönt, de Rómeót
 nem veszi észre.*

RÓMEÓ De csend – ott fény gyullad egy ablakon!
 Az ott kelet és Júlia a nap!
 Kelj föl, napom, s az irigy holdat öld meg,
 a bánattól úgyis halálra sápadt, 5
 hogy te, a szolgálója, vagy a szebb!
 Ne légy a szolgálója, ha gonosz,
 egyenruhája zöldes-vérszegény,
 mint udvari bolondé. Ne viseld. –

	Ó az! A mindenem! Az én szerelmem!	10
	Bár tudná is, hogy az!...	
	Beszél, de nem mond semmit; kit zavar?	
	A szeme társalog, s én felelek. –	
	Elbízom magam. Nem hozzám beszél.	
	Az égbolt két legszebbik csillagának	15
	más dolga van, s ezért most arra kéri	
	a két szemét, hogy ragyogjon helyettük.	
	És ha az ő szeme már fönt ragyogna,	18/a
	a két csillag meg itt, az ő fejében,	
	az arca szégyenszemre túlragyogná	
	a csillagokat, mint lámpást a nap.	20
	Szeme az égből oly fényt szórna széjjel,	
	hogy sok madár azt hinné: nincs is éjjel...	
	Hogy támasztja az arcát a kezén!	
	Bár lehetnék kesztyű azon a kézen,	
	s érinteném!	
JÚLIA	<i>(hangosan, de magának)</i> Jaj, Istenem.	
RÓMEÓ	<i>(halkan)</i> Beszél!	25
	Beszélj még, fényes angyal, te, aki	
	ma éjjel oly dicsőn lebegsz fölöttem,	
	mint a mennyország szárnyas hírnöke	
	fönt, a kifordult szemmel bámuló	
	halandók feje fölött, mikor épp	30
	egy lustán dagadó felhőre pattan,	
	s a levegő ölében ellebeg.	
JÚLIA	<i>(hangosan, de magának)</i> Ó, Rómeó, mért vagy te Rómeó?	
	Mondj le nevedről, tagadd meg apádat –	
	vagy esküdj meg, hogy örökké szeretsz,	35
	és én nem leszek többé Capulet.	
RÓMEÓ	<i>(halkan)</i> Hallgassam még, vagy szóljak közbe most?	
JÚLIA	<i>(hangosan, de magának)</i> Csak a neved, az ellenség nekem;	
	te te maradsz, akárhogy hívnak is.	
	Mi az, hogy Montague? Se kéz, se láb,	40
	se kar, se arc, se más, ami valóban	
	az emberé. Hát legyen más neved!	
	Mit ér a név? Aminek neve „rózsa”,	
	az más néven is éppoly illatos.	
	Rómeó is, ha más nevet viselne,	45
	drága maradna és tökéletes,	
	mint most. – Vesd le a neved, Rómeó,	
	mely nem is részed, és cserébe engem	
	végý mindenestül!	
RÓMEÓ	<i>(hangosan)</i> Úgy legyen! Te mondtad!	
	Ha szeretsz, átkeresztetem magam,	50
	és mostantól nem leszek Rómeó.	
JÚLIA	<i>(hallja, de nem látja)</i> Ki vagy te, hogy az éj leple alatt	
	így a lelkembe sétálsz?	

RÓMEÓ	Név szerint nem tudom megmondani, ki vagyok. A nevemet, szép szent, utálok én, mert az a név ellenséged neked. Ha papíron volna, most összetépném.	55
JÚLIA	A fülem tán még száz szót se ivott a beszédedből, s már föl ismerem! Nem Rómeó vagy, az a Montague?	60
RÓMEÓ	Egyik se vagyok, ha nem kedveled.	
JÚLIA	Hogy jöttél be ide, és mit akarsz? A kertfal magas, átmászni nehéz; a hely számodra maga a halál, ha itt találnak a rokonaim.	65
RÓMEÓ	A vágy röpített át a falakon, hisz nem állhatja útját holmi kő; a vágy, amit tud, megteszi merészen. A rokonaidtól nem félek én.	
JÚLIA	Ha itt meglátnak, azonnal megölnék.	70
RÓMEÓ	A szemed hússzor annyira veszélyes, mint az ő kardjuk. Nézz rám édesen, s az páncél gyanánt véd majd ellenük.	
JÚLIA	Az istenért, nehogy meglássanak!	
RÓMEÓ	Elrejt előlük az éj köpenye. Ha nem szeretsz, nem baj, ha itt találnak; öljön meg inkább most a gyűlölet, mint hogy szerelmed nélkül nyomorogjak.	75
JÚLIA	Ki mondta meg, hogy hogy találsz ide?	
RÓMEÓ	A szerelem sarkallt, hogy kinyomozzam; tudást adott, én meg hozzá szemet. Én nem vagyok hajós, de tengerek legtávolabbi partjaira is elhajóznék ily drága áruért.	80
JÚLIA	Az arcomat mint maszk fedi az éj, különben pirulhatnék mindazért, amit az előbb hallottál a számból. Illene, persze, finnyásan tagadni, hogy miket mondtam... Mit számít az illem? Szeretsz? Tudom, hogy azt monddod: „igen”, s én bízom benned. Mert ha esküdöznél, lehet, hogy rászednél. A szeretők esküszegéseit Jupiter is csak neveti. Édes jó Rómeó, ha szeretsz, mondd ki tisztán, egyszerűen. Ha úgy érzed: könnyen adom magam, hát lesznek durcás, szeszélyes, hideg, hogy udvarolhass – egyébként soha. Túlságosan szeretlek, Montague,	85 90 92/a 95

- ezért tán úgy tűnik: könnyű a vérem;
de hidd el, drága ember, hübb leszek, 100
mint akik számításból hűvösek.
Én is akartam hűvös lenni, tudd;
de te váratlanul tanúja lettél
szerelmi sóhajomnak. Hát bocsánat:
ne gyors szeszélynek tudd be vágyamat, 105
melyre most fényt derített a sötét.
- RÓMEÓ Drágám, az áldott holdra esküszöm,
mely ezüsttel hinti a lombokat –
- JÚLIA A holdra ne esküdj, mert állhatatlan:
változva futja pályáját havonta; 110
nehogy szerelmed is olyan legyen.
- RÓMEÓ Hát mire esküdjek?
- JÚLIA Ne esküdj. Ne esküdj.
Vagy ha akarsz, esküdj édes magadra:
te vagy bálványozásom istene,
és én hiszek neked.
- RÓMEÓ Ha van szivemben – 115
- JÚLIA Ne esküdj mégse. Mert öröm, hogy itt vagy,
de az nem, hogy már szerződést kötünk.
Túl gyors, túl kapkodó, túl hirtelen,
mint a villám, mely eltűnik, mire
kimondanád, hogy „villámlik”. – Jó éjt. 120
Szerelmünk gyöngye bimbóját a nyár
virággá érleli lehelletével, 121/a
mire legközelebb találkozunk.
Jó éjt, jó éjt. A lelked pihenése
édes legyen, mint szivemben a béke.
- RÓMEÓ Csak nem küldesz el, üres kézzel, így? 125
- JÚLIA Mit adhatnék a kezedbe ma éjjel?
- RÓMEÓ Viszonzást vártam, édes vallomást.
- JÚLIA Azt odaadtam már kéretlenül;
bár ne tettem volna, s meglenne még!
- RÓMEÓ Visszavonnád? De hát miért, szerelmem? 130
- JÚLIA Hogy újra adhassam, most már magamtól;
hisz arra vágyom, ami már enyém.
Szerelmi gazdagságom, mint a tenger,
tágas és mély; minél többet adok,
annál több jut nekem, mert végtelen. – 135
Zajt hallok bent. Jó éjt, kedves fiú!

A Dajka bentről szólítja Juliát.

Jövök, Dadus! – Gondolj rám, édes Montague!
(*Indul be, majd visszafordul.*) Maradj kicsit még, mindjárt kijövök.
(*Júlia el.*)

RÓMEÓ Ó, áldott, áldott éjszaka. De félek,
 hogy éjjel lévén, álom az egész,
 túl fantasztikus, hogy igaz legyen. 140

Júlia megjelenik fönt.

JÚLIA Csak két szót, Rómeó, aztán jó éjt!
 Ha tisztességesek a vágyaid,
 ha házasságra gondolsz, úgy üzend meg
 (majd küldök hozzád holnap valakit): 145
 hol és mikor mondjuk ki az „igent”;
 én lábad elé rakom mindenem,
 s mint uramat követlek bárhová.

DAJKA *(bentről)* Kisasszony!

JÚLIA Jövök már! – Ám ha nem így gondolod,
 akkor könnyörgöm – 150

DAJKA *(bentről)* Kisasszony!

JÚLIA Azonnal jövök!
(Rómeóhoz) ...ne udvarolj, hagyj kínommal magamra.
 Holnap elküldök valakit.

RÓMEÓ A lelkem –

JÚLIA Ezerszer is jó éjszakát.
(Júlia el.)

RÓMEÓ Ezerszer rossz, magányban vágyni rád. 155
 A szerelmes úgy fut párja felé,
 mint iskolából haza a gyerek; 156/a
 de most, hogy szerelmemet itt hagyom,
 gyerek vagyok és tanulni megyek. 157/a
(Rómeó indul kifelé.)

Júlia megjelenik fönt.

JÚLIA *Hsszt, Rómeó, hsszt!* Hallod, itt a sólymász,
 hogy büszke sólymát visszacsalogassa.
 Most rab vagyok, rekedt és halk szavú,
 de Echó barlangját is telezúgnám,
 hogy torka, mint az enyém, berekedne,
 míg ismételné, hogy „Rómeó”. 160

RÓMEÓ *(visszafordul)* Az én drágám szólítja a nevem!
 A szerelmesek szava színezüst,
 mint finom éji zene, ha fülelsz. 165

JÚLIA Rómeó!

RÓMEÓ Kicsi sólymom!

JÚLIA Holnap hánykor
 küldessek hozzád?

RÓMEÓ Délelőtt kilenckor.

JÚLIA Rendben. De mintha húsz év volna addig...
 Most nem tudom, hogy mért szóltam utánad. 170

RÓMEÓ	Hadd álljak itt, amíg eszedbe jut.	
JÚLIA	Ha itt állsz, akkor végleg elfelejtem, s csak az jut eszembe, hogy jó veled.	
RÓMEÓ	Akkor még állok, és te még felejts. Már nem is emlékszem, hogy hol lakom.	175
JÚLIA	Mindjárt reggel van; el kell küldjelek, de csak picit, ahogy a madarat kiengedi kezéből a gyerek, mint béklyókba tekert szegény rabot, majd kis selyemfonálon visszarántja, mert féltékeny a szabadságra is.	180
RÓMEÓ	Lennék a madarad.	
JÚLIA	Én is szeretném; de nem élnéd túl a kényeztetést. Jó éjt, jó éjt. A búcsú édes bánat: úgyis tudom, hogy holnap újra látlak! (<i>Júlia el.</i>)	185
RÓMEÓ	Szíved nyugodt, álmod békés legyen. Bár lennék én az álom szemedén! A szürke hajnal rákacsint az éjre, kelet felhőit csíkozza a fénye. A sötétség már foltos és szakadt, szétporlik a Nap kereke alatt. Most lelkiatyámhoz futok: segítsen, mert nálam boldogabb ma senki sincsen! (<i>El.</i>)	190

MÓRICZ VIRÁG NAPLÓJÁBÓL (II)

1956. XI. 18.

Évával és Lexivel begyalogoltunk az Astoriáig, a Lánchídon át haza. A városban csönd, nyugalom, jól öltözött emberek. Szép idő. Réka faszírozott libamellet és krumplifőzeléket főzött.

Marosán beszél a rádióban.

Feszült figyelem: a kormány hogy erősíti a rendet, komoly nehézségek a gazdasági életben. Agitátorok, fegyveres csapatok, csoportok puskával fenyegetnek. Minden munkás megkezdene a munkát – csak azoknak fizetnek, akik dolgoznak. Mások, az írók is sztrájkot követelnek. Felelőtlen agitátorok miatt mérhetetlen kár. Infláció veszélye nagy, helyreállítás és munka, nehéz helyzet és infláció. Aki sztrájkot hirdet, furcsa morált hirdet. Ugyanezek: dolgozzon a pék, a víz, a gáz, a kórház, ők viszont munka nél-